

Nr 194.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående öfverlåtelse till Kalmar stad af vissa delar af den för högre allmänna läroverket därstädes använda fastighet m. m.; gifven Stockholms slott den 15 april 1910.

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen medgifva, att den del af den för högre allmänna läroverket i Kalmar nu använda och af tomterna n:r 328, 329, 330, 331, 332, 333 och 334 samt halfva tomten n:r 335 i norra kvarteret af stadsdelen Kvarnholmen bestående fastigheten, hvilken icke redan tillhör Kalmar stad, må med äganderätt öfverlåtas till staden under villkor att staden dessförinnan till domkapitlet i Kalmar aflämnar skriftlig förbindelse att enligt ritning, hvilken blifvit i vederbörlig ordning fastställd, inom tid, som af Kungl. Maj:t bestämmes, uppföra ny byggnad för högre allmänna läroverket i Kalmar äfvensom att för framtiden tillhandahålla fullgodt läroverkshus med gymnastiksal och lekplan samt bostad eller i behörig ordning bestämd hyresersättning åt rektor.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas Riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts

Min Allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

P. E. Lindström.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 15 april 1910.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 SWARTZ,
 grefve HAMILTON,
 grefve EHRENSVÄRD,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 NYLANDER,
 von SYDOW.

Härefter anförde statsrådet Lindström:

»I en till Kungl. Maj:t ställd ansökning, som jämte tillhörande handlingar och vederbörande magistrats underdåniga yttrande blifvit af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kalmar län med underdånigt utlåtande den 28 december 1908 till Kungl. Maj:t öfverlämnad, hafva stadsfullmäktige i Kalmar, jämlikt beslut vid sammanträde den 27 november 1908, i underdånighet anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för att den fastighet, som nu innehafves af högre allmänna läroverket i Kalmar och utgöres af tomterna n:ris 328, 329, 330, 331, 332, 333 och 334 samt halfva tomten n:r 335 i norra kvarteret af stadsdelen Kvarnholmen, måtte jämte

därå uppförda byggnader med äganderätt öfverlätas till Kalmar stad under villkor att stadsfullmäktige inom tio år från det Kungl. Maj:ts nådiga beslut i ärendet meddelats låtit på lämplig och tillräckligt rymlig plats till förmån för nämnda läroverk uppföra nytt läroverkshus jämte därtill hörande byggnader i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den underdåniga ansökningen bifogade, af professorn Erik Julius Lallerstedt uppgjorda ritningar äfvensom öfverlämnat det nya läroverkshuset med tillhörande byggnader och tomt i färdigt skick till läroverkets disposition.

Ur handlingarna i detta ärende torde jag få meddela följande.

I skrifvelse till stadsfullmäktige i Kalmar den 10 december 1907 har drätselkammaren därstädes anfört, bland annat: Sedan drätselkammaren anmodats att afgifva yttrande öfver en af rektor vid högre allmänna läroverket i Kalmar gjord framställning om, förutom annat, beredande af nya lokaler för läroverket, hade drätselkammaren, i anledning af sedermera erhållet uppdrag, anmodat Lallerstedt att dels uppgöra förslag till nybyggnad för läroverket å tomt, som kunde finnas lämplig, och dels granska af vederbörande stadsarkitekt och arkitekten S. Rosman upprättadt förslag till om- och tillbyggnad å nuvarande läroverkstomten. Härefter hade Lallerstedt, som vid besök i staden uttalat, att de enda platser, hvilka borde ifrågasättas för ny byggnad, vore Fredriksskans och en vid norra sidan af Kvarnholmen befintlig utfyllning, till drätselkammaren aflämnat särskilda förslag till nybyggnad å nuvarande läroverkstomten, å Fredriksskans och å utfyllningen. I afseende å förslaget till om- och tillbyggnad å gamla tomten vore att märka, att kostnaden skulle kunna betydligt nedbringas, om endast sådana förbättringar vidtoges vid de gamla byggnaderna, att de blefve försatta i fullt användbart skick, men huru stor nedsättning i kostnadssumman därigenom skulle vinnas, därom syntes drätselkammaren för det dåvarande icke böra yttra sig, då drätselkammaren icke haft i uppdrag att därom förebringa utredning. Om förslaget att uppföra nybyggnad å ny tomt skulle blifva bifallet, måste det förutsättas, att hela den gamla fastigheten öfverlämnades till staden med full äganderätt, på det att åtminstone någon, om ock ringa ersättning måtte beredas staden för de stora utgifter, som blefve nödvändiga. Vidare ville drätselkammaren påpeka att staden, i saknad af medel att bekosta vare sig om- och tillbyggnad eller nybyggnad, måste, om sådant företag blefve beslutadt, upptaga nya lån, hvilka skulle blifva för stadens ekonomi betungande.

Af drätselkammarens skrifvelse bifogade kostnadsförslag inhämtas, att de fyra alternativt ifrågasatta byggnadsföretagen beräknats draga följande kostnader, nämligen: om- och tillbyggnad af gamla läroverkshuset 397,900

kronor, nybyggnad å nuvarande läroverkstomten 472,000 kronor, nybyggnad å Fredriksskans 584,000 kronor och nybyggnad å utfyllningen 638,000 kronor.

Vid drätselkammarens skrifvelse hade vidare fogats, utom andra handlingar, utdrag af protokoll, hållet vid läroverkskollegiets i Kalmar sammanträden den 8 och den 11 juni 1907, hvilket protokollsutdrag utvisade, att kollegiet enhälligt gjort det uttalande, att såväl om- som nybyggnadsförslagen å gamla tomten måste, såsom icke erbjudande tillräckligt utrymme, afgjort utdömas, samt att kollegiet af de båda återstående förslagen i första hand förordade Fredriksskansförslaget, under det utfyllningsförslaget måste betecknas såsom visserligen mindre tilltalande än det förra men likväl användbart.

Drätselkammarens skrifvelse behandlades vid stadsfullmäktiges sammanträde den 31 januari 1908; och tillsatte stadsfullmäktige därvid en kommitté med uppdrag att afgifva utlåtande öfver drätselkammarens betänkande i ärendet och de föreliggande fyra alternativa förslagen till nybyggnad eller om- och tillbyggnad, äfvensom det yttrande i öfrigt, hvartill kommittén kunde finna anledning.

Denna kommitté afgaf den 17 juni 1908 sitt betänkande; och har kommittén därvid, enligt uppgift efter undersökningar i domkapitlets, läroverkets och rådstufvurättens i Kalmar arkiv, meddelat följande utredning i fråga om äganderätten till den af läroverket innehafda fastigheten.

Fastigheten utgjordes af tomterna n:ris 328, 329, 330, 331, 332, 333 och 334 samt halfva tomten n:r 335 uti norra kvarteret af stadsdelen Kvarnholmen.

Konung Karl XI hade år 1693 anslagit en summa af 2,000 daler silfvermynt för åstadkommande i Kalmar af ett »gymnasii- och scholæ-hus». För detta ändamål hade af domkapitlet inköpts tomterna n:ris 331 och 332 med ett därå uppfördt, änkebiskopinnan Wallerius tillhörigt stenhus, hvilket inredts till skollokal. Detta hus hade nedbrunnit den 11 augusti 1800. Några åtkomsthändingar rörande dessa tomter hade kommittén icke lyckats finna, men det torde kunna antagas, att båda dessa tomter tillhörde statsverket.

Den 31 mars 1800 hade af rådstufvurätten första uppbudet till fasta beviljats »kungl. gymnasii- och scholæ-cassan» i Kalmar å gård och tomt under n:r 333 vid Östra Sjögatan i stadens norra kvarter. Denna vid torget invid läroverkshuset belägna fastighet, den s. k. Möllerska gården, hade domkapitlet några månader före branden inköpt från handelsmannen Carl Gust. Sahlsteen och framlidna borgmästarinnan Möllers arfvingar, hvarvid medlen tagits ur »gymnasii- och scholæ-cassan».

Den 16 oktober 1809 hade af rådstufvurätten för »gymnasii- och scholæ-cassan» första uppbudet till fasta meddelats å tomten n:r 334 och norra halfva tomten n:r 335 vid Östra Sjöгатan. Denna den s. k. Pfannenstillka gården hade af domkapitlet inköpts, hvarvid medlen tagits ur nämnda kassa.

För att bereda denna läroverkets byggnadskassa nödiga inkomster hade utomordentliga åtgärder vidtagits. Så hade Kungl. Maj:t på domkapitlets framställning genom nådigt bref den 21 december 1802 medgifvit, att byggnadskassan finge uppbära ett års behållen inkomst af inom stiftet lediga pastorat i de fall, då »den aflidne pastorns efterlämnade stärbhus ej blifver i behof att undfå dubbelt nådår», och i skolordningen den 16 december 1820 hade intagits en för hela riket gällande föreskrift, att dylika s. k. kadukmedel skulle upptagas »efter den ecklesiastike tjänsteman, som dör eller afgår utan att efterlämna änka eller omyndiga barn, hvilka lagligen kunde få nådår». Vidare hade Kungl. Maj:t, på därom af domkapitlet gjord hemställan, genom nådigt bref den 19 april 1803 medgifvit, att den donation af 63 tunnor kronotiondespannmål, som blifvit kyrkoherden i Högsby pastorat tillslagen, skulle efter dåvarande kyrkoherdens afgång och nådårstidens slut få under tio år användas till den nya gymnasie- och skolbyggnaden. I anseende till innehafvarens först år 1827 inträffade frånfälle hade denna inkomst icke börjat inflyta förrän från den 1 maj 1829. Efter de tio årens utgång syntes denna förmån hafva blifvit förnyad på ytterligare tio år. Atminstone framginge af räkenskapsböckerna, att byggnadskassan uppburit denna inkomst under tjugu år. Stiftsprästerskapets löningsmedel hade således varit de förnämsta inkomstkällor, ur hvilka läroverkets byggnadskassas medel influtit. Därjämte hade Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 3 augusti 1810 medgifvit, att en kollekt till förmån för gymnasii- och skolhusbyggnaden finge i kyrkorna öfver hela riket upptagas. Denna kollekt hade uppgått till 646 rdr 43 sk. 6 rst. banko.

Äfven Kalmar stad hade ålagts att i någon mån bidraga till det nya gymnasii- och skolhuset, som uppförts under åren 1833—1835 och invigts den 1 december 1835. Genom kungl. resolution den 15 november 1834 hade nämligen staden förklarats skyldig »att deltaga i kostnaden för det nya gymnasii- och skolhusets byggnad samt underhåll, till så stor andel af det hela, som efter vederbörandes bepröfvande, därest godvillig öfverenskommelse icke träffades, kan belöpa på de tvenne afdelningar, hvaraf apologistkolan, enligt nu gällande stat, består». Domkapitlet och staden hade sedan öfverenskommit, att staden skulle till byggnadskassan betala 200 rdr banko årligen under 10 år, men vara befriad från framtida

bidrag till läroverkshusets underhåll. I detta sammanhang borde omnämnas, att genom kungl. cirkuläret den 6 juli 1849 apologistskolorna indragits och ersatts genom den då inrättade reallinjen.

Den 26 oktober 1857 hade för Kalmar domkapitel utfärdats fastebref å hus och tomt n:r 330 vid Norra Långgatan. Den 13 februari samma år hade nämligen Kungl. Maj:t gifvit domkapitlet tillstånd att inköpa den s. k. Löfgrenska gården n:r 330 till ett pris af 4,000 rdr rmt och att taga medlen härtill ur byggnadskassan, »börande dock, innan besagda gård eller därtill hörande byggnader användas för läroverkets behof, fråga väckas och afgöras, om och till hvad belopp Kalmar stad äger deltaga i den för läroverkstomtens utvidgning nu uppgifna kostnad». Allmänna rådstugan hade vägrat att härtill lämna bidrag, men magistraten hade bestämt, att staden skulle till byggnadskassan betala 600 rdr rmt, nämligen 100 rdr årligen under 6 år från och med 1858 års ingång.

Den 8 januari 1862 hade domkapitlet till magistraten aflåtit en skrifvelse, hvari omförmäls, att domkapitlet hos Kungl. Maj:t anhållit om tillåtelse att med byggnadskassans medel få inköpa angränsande halfva tomten och gården n:r 329 för den betingade summan af 2,515 rdr rmt, men att Kungl. Maj:t den 30 november 1860 afslagit denna hemställan, »enär ej styrkt vore, att Kalmar stad blifvit i laga ordning befriad från den förbindelse, som enligt § 124 i gällande läroverksstadga åligger städerna att för lärohusen med hvad därtill hörer upplåta tjänliga platser». Domkapitlet hade fäst magistratens uppmärksamhet därpå, att läroverkets realafdelning, hvilken åsyftade bibringande af allmän medborgerlig bildning och således närmast motsvarade den räkneskola (apologistkola), Kalmar stad enligt § 38 af dess privilegier vore skyldig underhålla, numera blifvit genom Rikets Ständers frikostighet och utan ringaste kostnad för staden så utvidgad, att den genomginge alla klasser och således med afseende på det därmed beredda tillfället till undervisning kunde anses utgöra halfva läroverket. Och då af läroverkets 320 lärjungar öfver halfva antalet, eller närmare 180, tillhörde Kalmar stad, syntes billigheten af domkapitlets begäran icke kunna ifrågasättas, helst kostnaderna för läroverkets nuvarande lokal och byggnader med undantag af 3,600 rdr. som staden bekostat, helt och hållet blifvit bestridda med de från stiftets pastorater influtna medel.

Med anledning af denna domkapitlets framställning hade allmänna rådstugan beslutit att »den gård med half tomt under n:r 329 i norra kvarteret, som till beredande af nödigt utrymme för elementarläroverket erfordrades, skulle af staden i nämnda hänseende inköpas». Den 5 september 1862 hade ock denna halftomt af staden inköpts från dåvarande rektor

Sjöbring, hvarefter staden den 30 mars 1863 erhållit fastebref å ifrågasvarande halfva tomt n:r 329 vid Norra Långgatan. Priset hade uppgått till 2,515 rdr rmt »med tillägg af de kostnader, den nuvarande ägaren måst för lagfart m. m. vidkännas».

I skrifvelse till stadsfullmäktige den 6 september 1864 hade domkapitlet begärt, att andra halfva tomten n:r 329 »skulle af stadens medel inköpas och öfverlämnas till elementarläroverkets förfogande». Denna begäran hade den 9 september 1864 bifallits af stadsfullmäktige, hvarefter halftomten inköpts från biskop Sjöbring och infastats af Kalmar stad den 2 oktober 1865. Priset hade varit 3,500 rdr rmt med tillägg för säljarens lagfartskostnader m. m., 140 rdr rmt. Stadsfullmäktige hade beslutit, att »försäljningsvärdet af de å tomten befintliga husen skulle till stadskassan inflyta».

Sedan domkapitlet hos stadsfullmäktige ytterligare begärt inköpanDET för 4,000 rdr rmt af den s. k. Lindbergska gården n:r 328 för elementarläroverkets behof, hade denna gård i norra kvarteret med Kungl. Maj:ts medgifvande inköpts med byggnadskassans medel af domkapitlet, som den 18 mars 1867 därå erhållit fastebref.

Af denna utredning framginge, att tomterna n:ris 328, 330, 333, 334 och hafva tomten n:r 335 af domkapitlet inköpts med »gymnasii- och scholæcassans» eller byggnadskassans medel, dock att Kalmar stad lämnat ett bidrag af 600 rdr till inköp af gården n:r 330; samt att hela tomten n:r 329 inköpts af Kalmar stad till läroverkets förfogande och att tomterna n:ris 331 och 332 sannolikt inköpts med statsmedel. Här af torde följa, att äganderätten till tomterna n:ris 328, 330, 333, 334 och halfva tomten n:r 335 tillkomme Kalmar domkapitel såsom förvaltare af stiftets byggnadskassa, äganderätten till tomten n:r 329 Kalmar stad och äganderätten till tomterna n:ris 331 och 332 statsverket.

I sammanhang med denna utredning angående äganderätten till ifrågasvarande fastighet har kommittén meddelat följande:

Före år 1903 hade Kalmar stad gjort följande uppoffringar till tomt och byggnad för läroverket:

På 1830- och 1840-talen till byggnaden	3,000	kronor
Under åren 1858—1863 bidrag till byggnadskassan för inköp		
af gården nr 330	600	»
År 1862 till inköp af halfva tomten n:r 329	2,515	»
År 1864 till inköp af andra hälften af samma tomt.....	3,500	»

Summa 9,615 kronor

I de båda sistnämnda fallen hade tillkommit kostnaden för säljarens lagfart m. m., men åtminstone år 1864 hade stadens utgift minskats med inkomsten vid husens försäljning.

Härjämte borde erinras därom, att stadsfullmäktige den 21 december 1903 beslutit att af sjömanshusombudsmannen P. A. Nelson för ett pris af 55,000 kronor inköpa den till gamla läroverksbyggnaden angränsande s. k. Rosenbladska gården n:ris 316, 335 och 336 vid Stortorget för att tills vidare därstädes tillhandahålla läroverket klassrum och andra lokaler i den mån stadsfullmäktige efter främställning från läroverksstyrelsen därtill lämnade bifall.

Af prästerskapets löningsmedel hade byggnadskassan haft sina mest betydande inkomster, nämligen:

1. Enligt nådigt bref den 21 december 1802 ett års behållen inkomst af inom stiftet lediga pastorat i vissa fall, hvilken förmån genom skolordningen den 16 december 1820 utsträckts därhän att dylika s. k. kadukmedel skulle upptagas »efter den ecklesiastike tjänsteman, som dör eller afgår utan att efterlämna änka eller omyndiga barn, hvilka lagligen kunde få nådår.» I skolordningen den 14 augusti 1856 hade denna föreskrift formulerats så, att kadukår skulle inträda »efter ecklesiastik tjänsteman utom läroverket, hvilken genom erhållet afsked eller genom afsättning från tjänsten afgått eller som affidit utan att efterlämna änka eller omyndiga barn, hvilka äro till nådår lagligen berättigade». I oförändrad form hade denna hestämmelse sedermera upptagits i skolordningen den 29 januari 1859, i läroverksstadgan den 1 november 1878 och »tills vidare» äfven i nu gällande stadga för rikets allmänna läroverk.

2. En kyrkoherden i Högsby pastorat tillagd donation af 63 tor kronotiondespannmål under 20 år, räknadt från den 1 maj 1829.

Staten hade till byggnad för läroverket lämnat följande direkta bidrag:

1. År 1693 en summa af 2,000 daler silfvermynt.

2. Sten från den norr om staden belägna Fredriksskans samt en ruin efter ett afbrändt magasinshus på Tyggårdstomten, hvilken ruin försålt för en summa af 500 rdr banko.

3. Lån ur riksbanken å 26,000 rdr banko mot 4 % ränta, af ständerna beviljadt vid 1818 års Riksdag.

4. Lån ur riksgäldskontoret, beviljadt år 1866 å 40,000 rdr rmt, räntefritt under fem år och sedan mot 4 % ränta.

Följande enskilda bidrag hade influtit till byggnadskassan:

1. Sammanskott inom och utom stiftet efter skolhusbranden hade uppgått 1,386 rdr 16 sk. 6 rst. rgs.

2. En kollekt öfver hela riket, medgifven år 1810, hade inbragt 646 rdr banko.

3. Enligt läroverksstadgan upptoges till förmån för byggnadskassan två årliga kollektor öfver hela stiftet. Sådana kollektor hade »vanligen» blifvit upptagna alltifrån början af 1800-talet.

I följd af den innerliga förbindelse mellan kyrka och skola, mellan kyrkostyrelse och skolstyrelse, som ägt rum vid tiden för gymnasii- och skolhusets uppförande på 1830-talet, och tvifvelsutan i nära samband med utgifternas bestridande till väsentlig del med prästerskapets löningsmedel hade i den af Kungl. Maj:t stadfästade ritningen till nämnda läroverkshus lokaler i andra våningen varit beräknade och afskilda till domkapitlets sessionsrum, förmak och arkiv. Sedermera hade i början af 1860-talet i sammanhang med den nya läroverksbyggnadens uppförande sessionsrummet och förmaket (expeditionsrummet) flyttats till nedra botten, där domkapitlet fortfarande ägde sitt sessionsrum, hvilket med domkapitlets medgifvande äfven användes till rektors tjänsterum. Då staden år 1903 inköpt den Rosenblad-Nelsonska gården n:ris 316, 335 och 336 för att där tills vidare ställa nödiga klassrum och andra lokaler till läroverkets förfogande, hade domkapitlet medgifvit, att dess expeditionsrum finge förflyttas till nedra botten i nämnda hus. Under den tid, som kunde återstå före Kalmar stifts sammanslagning med Växjö stift, torde domkapitlet böra bibehållas vid sin af Kungl. Maj:t erkända rätt till sessionsrum och expeditionsrum i läroverkets lokaler.

Beträffande sättet för byggnadsfrågans lösande har kommittén till en början erinrat om drätselkammarens i dess yttrande den 10 december 1907 gjorda uttalande om möjligheten af kostnadens nedbringande, om endast sådana förbättringar vidtoges vid de gamla byggnaderna, att de blefve försatta i fullt användbart skick; och har kommittén meddelat, att kommittén i anledning af berörda uttalande låtit utarbета ännu ett alternativ, i det stadsarkitekten Fr. Olson på kommitténs anmodan uppgjort ett nytt, förenkladt om- och tillbyggnadsförslag, slutande å en summa af 303,000 kronor.

Med förmälan att läroverkskollegiet, som lämnats tillfälle att yttra sig öfver detta sista förslag, därvid beslutit vidhålla sitt förut gjorda uttalande om nödvändigheten af nybyggnad å annan tomt än den nuvarande, har kommittén afstyrkt nu ifrågavarande förslags antagande, och detta ej blott ur pedagogisk och hygienisk synpunkt utan äfven ur ekonomisk, enär de fördelar, detsamma skulle bereda läroverket, stode i allt för stor missproportion till de kostnader, som därpå skulle nedläggas.

På delvis samma grunder och med åberopande af den granskning,

som företetts vid ärendets senaste behandling inom stadsfullmäktige den 31 januari 1908 har kommittén förklarat sig likaledes afstyrka antagandet af det äldre om- och tillbyggnadsförslaget.

I fråga om nybyggnadsförslagen har kommittén yttrat bland annat: Kommittén funne således lösningen af läroverkets byggnadsfråga endast böra gå i riktning af nybyggnad. Vid granskningen af de tre förslagen till nybyggnad hade kommittén funnit det, som afsåge nybyggnad å den nuvarande tomten utan vidare böra utmönstras, enär detta förslag genom bristen på gårdsutrymme lede af samma olägenheter som ombyggnadsförslagen. Att beakta vore äfven svårigheten eller omöjligheten att under byggnadstiden anskaffa lokaler för läroverket. Bland de två återstående förslagen, afseende det ena nybyggnad å Fredriksskans, det andra nybyggnad å »utfyllningen», förordade kommittén det förstnämnda. Om stadsfullmäktige beslöte att, med bifall till kommitténs förslag, genom nybyggnad å annan plats än läroverkets nuvarande tomt, nämligen å Fredriksskans, tillgodose behovet af ökad utrymme och mera tidsenliga lokaler för det allmänna läroverket, funne kommittén det fullt naturligt, att stadsfullmäktige förbehölle sig, att de nuvarande läroverkshusen med tomt med full äganderätt öfverlättes till staden.

Detta kommittébetänkande remitterades till drätselkammaren, som i den 9 november 1908 dagtecknad yttrande anförde, bland annat: I likhet med kommittén ansåge drätselkammaren, att byggnadsfrågan bäst löstes genom fullständig nybyggnad, om de anspråk på beskaffenheten af läroverkshus, som numera framställdes af läroverkets målsmän och lärare, skulle blifva tillgodosedda, men å andra sidan måste framhållas, att staden icke hade byggnadsskyldighet och således icke kunde tvingas att bygga nytt läroverkshus. Sitt intresse för läroverket hade staden emellertid visat genom att inköpa och ställa till läroverkets disposition den s. k. Nelsonska gården invid nuvarande läroverkshusen. Att staden, om dess ekonomiska förhållanden det tilläte, äfven skulle vara villig att delvis eller kanske helt och hållet afhjälpa läroverkets behof af nya lokaler, hölle drätselkammaren för sannolikt, men om i närvarande stund den fordran ställdes på staden att oförtöfvadt gå i författning om byggande af läroverkshus, skulle drätselkammaren se sig nödsakad att på det bestämdaste afstyrka densamma. Stadens ekonomiska krafter hade under de senaste åren tagits strängt i anspråk för utförande af åtskilliga allmännyttiga företag.

Om stadens utveckling fortskrede såsom hittills och om nuvarande och föreslagna järnvägar skulle visa bärighet, vore det möjligt att staden om några år kunde utan för stor olägenhet lämna läroverket den handräkning i afseende å byggnadshjälp, som nu ifrågasatts. Dock måste

härför förutsättas, såsom äfven af kommittén föreslagits, att staden erhöle äganderätt till läroverkets nuvarande fastighet.

Stadsfullmäktiges förut omförmälda framställning tillstyrktes af vederbörande magistrat och Kungl. Maj:ts befallningshafvande.

På grund af nådig remiss har öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk i ämnet dels inhämtat underdånigt, den 3 februari 1909 dagtecknad yttrande från domkapitlet i Kalmar, som tillstyrkt bifall till framställningen, dels ock den 22 februari 1909 afgifvit eget underdånigt utlåtande, däri öfverstyrelsen anför t hufvudsakligen följande.

Af handlingarna i målet framginge, att äganderättsförhållandena med afseende å den fastighet, läroverket för närvarande innehade, vore ganska invecklade. Största delen af kostnaderna för såväl inköpet af tomtområdet som uppförandet och underhållet af läroverksbyggnaden hade emellertid bestridts af domkapitlet med medel ur »gymnasii och scholæ-cassan» eller såsom den senare benämnts, stiftets byggnadskassa, hvilkens inkomster företrädesvis härflutit från besparade prästerliga löningsmedel. Afsevärda bidrag till berörda kostnaders bestridande hade dock lämnats af statsverket och Kalmar stad samt enskilda. Obestridd torde vara, att om man velat om- och tillbygga det gamla läroverkshuset eller om man beslutat, att på den nuvarande skoltomten uppföra ny läroverksbyggnad, sådant kunnat ske utan särskildt tillstånd. Men då den nuvarande skoltomten af alla dem, som yttrat sig i ärendet, befunnits alldeles för liten och dessutom lede af andra olägenheter, skulle det utan tvifvel vara för läroverket vida förmånligare att erhålla nytt läroverkshus å annan rymligare och lämpligare plats, såsom den å Fredriksskans föreslagna. Öfverstyrelsen funne därför intet vara att erinra mot stadsfullmäktiges framställning i hvad densamma afsåge den ifrågasatta öfverlåtelsen. Då emellertid de lokaler, som för närvarande disponerades af högre allmänna läroverket i Kalmar, befunne sig i ett mycket otillfredsställande skick och snarast möjligt borde ersättas af nya, ansåge öfverstyrelsen sig icke kunna tillstyrka det af stadsfullmäktige föreslagna villkoret i annan form än att det skulle åligga stadsfullmäktige att snarast möjligt och senast inom förloppet af fem år fullgöra den af stadsfullmäktige omförmälda byggnadsskyldigheten.

Härefter har kammarkollegium i infordradt underdånigt utlåtande den 1 april 1909 anför t följande.

Bland de remitterade handlingarna finnes ett af särskilda kommitterade till stadsfullmäktige den 17 juni 1908 afgifvet utlåtande, hvori lämnades en utredning angående äganderätten till ifrågavarande fastighet. Kommitterade hade därvid bland annat uppgifvit, att sedan Konung Karl

XI år 1693 anslagit en summa af 2,000 daler silfvermynt för åstadkommande af ett gymnasii- och skolehus i Kalmar, domkapitlet för detta ändamål inköpt tomterna nr:is 331 och 332 med ett därå uppfördt, änkebiskopinnan Wallerius tillhörigt stenhus, som inredts till skollokal. Det sålunda åsyftade anslag af penningar för anskaffande af ett skolhus hade skett genom nådigt bref den 23 augusti 1692, däri Konung Karl XI på framställning af biskopen i Kalmar stift medgifvit, att för ändamålet finge köpas ett till salu i Kalmar för tiden varande stenhus och därtill tagas 2,000 daler silfvermynt af de medel, hvilka till Kalmar kyrkobyggnad blifvit samlade. Till uppförande af Kalmar nuvarande domkyrka, som afsåges i nyssnämnda nådiga bref, hade medel anskaffats på flera olika sätt. Sålunda hade genom nådig resolution den 13 mars 1660 för ändamålet anslagits domkyrkotunnorna »öfver hela Smålands och Göta rikets stift» för två års tid. Denna förmån hade emellertid indragits redan genom nådiga resolutionen på prästerskapets besvär den 28 november 1660. Genom upprepade nådiga resolutioner under åren 1664—1680 hade anvisats till en början halfva men sedermera hela den kronan tillfallande andel af konfiskationsmedel från stora sjötullen och lilla tullen öfver hela riket. Vidare hade i ett flertal under ifrågavarande byggnadsarbetes fortgång af Kungl. Maj:t meddelade domar och resolutioner föreskrifvits, att samtidigt utdömda böter skulle tillfalla Kalmar kyrka. Härförutom hade till kyrkobyggnaden bidrag influtit dels, enligt stambok, från innebyggarna i skilda delar af riket, dels från magistraten och borgerskapet i Kalmar, dels genom frivilliga gåfvor på annat sätt. Öfver kyrkobyggnaden hade förts särskilda räkenskaper utan sammanblandning med de öfriga domkyrkoräkenskaperna. Ofvannämnda kommitterade hade i sin utredning angående äganderätten till läroverkstomterna i Kalmar omförmält, hurusom ett åt kyrkoherden i Högsby pastorat anvisadt anslag af kronotiondespannmål under någon tid fått användas till bestridande af kostnader för anskaffande af skolhus i Kalmar stad. Härmed förhölle sig på följande sätt. Genom nådiga bref den 30 juni 1642 och den 5 september 1646 hade åt kyrkoherden i Högsby pastorat anslagits halfva behållna kronotionden af Högsby och Långemåla socknar. På framställning af konsistorium i Kalmar hade Kungl. Maj:t enligt nådigt bref den 19 april 1803 medgifvit, att konsistorium finge till betalning af inköpssummorna för gymnasii- och skoletomterna i Kalmar med därå stående byggnader, efter dåvarande kyrkoherdens i Högsby afgång och nådårstidens slut, i tio år uppbära nämnda, Högsby pastorat donerade tiondespannmål, hvilken därefter skulle till kronan indragas. Sedan till följd häraf Kalmar stifts byggnadskassa från och med den 1 maj 1829 uppburit ifrågakomna kronotiondespannmål, utgörande årligen 63

tunnor 14 kappar, hälften råg och hälften korn, hade på ny framställning från konsistorium Kungl. Maj:t enligt nådigt bref den 1 februari 1840 medgifvit, att byggnadskassan finge ytterligare under tio år bibehålla samma donerade spannmål. Härutöfver kunde kollegium ej meddela några upplysningar till fullständigande af kommitterades utredning angående äganderätten till ifrågavarande fastighet. Några åtkomsthandlingar till fastigheten funnes ej förvarade hos kollegium. Hvad nu anginge den ifrågasatta öfverlåtelsen af fastigheten till Kalmar stad mot åtagande af stadsfullmäktige att i gengäld låta uppföra nytt läroverkshus och öfverlämna detsamma med tillhörande tomt till läroverkets disposition, torde till en början förtjäna anmärkas, hurusom på grund af 213 § i nådiga stadgan för rikets allmänna läroverk den 18 februari 1905 Kalmar stad otvifvelaktigt vore skyldig att utan något vederlag tillhandahålla lämplig och tillräckligt rymlig tomt för det behöfliga nya läroverkshuset med tillhörande byggnader. Men därjämte syntes Kalmar stad vara pliktig att jämväl utan vederlag svara för en del af själfva byggnadskostnaden. I nyssnämnda paragraf af läroverksstadgan hette det nämligen, att byggnad och underhåll af läroverkshus skulle ske på bekostnad af läroverkens byggnadsfonder och stiftens byggnadskassor, där sådan skyldighet icke enligt gällande författningar ålåg kommun. Nu hade emellertid i 38 punkten af de för Kalmar stad af Konung Gustaf II Adolf den 26 april 1620 utfärdade privilegier staden fått sig ålagdt att upprätta en räkneskola. På grund häraf hade genom den af förenämnda kommitterade åberopade nådiga resolutionen den 15 november 1834 Kalmar stad förpliktats att deltaga i kostnaden för det därstädes då påbörjade nya gymnasii- och skolhusets byggnad och underhåll till så stor andel af det hela, som efter vederbörandes bepröfvande, därest godvillig öfverenskommelse icke träffades, kunde belöpa på de två afdelningar, hvaraf apologistskolans enligt då gällande stat bestode. I enlighet med den sålunda gifna tolkningen af öförmälta bestämmelse i stadens privilegier torde, sedan apologistskolorna uppgått i de allmänna läroverken, en motsvarande förpliktelse fortfarande åligger Kalmar stad att deltaga i byggnad och underhåll af läroverkshus därstädes. Huru stor del af kostnaden för det nu tillämnade nya läroverkshuset finge anses böra på grund af sistnämnda förpliktelse falla på Kalmar stad, vore icke utredt i ärendet. Likaledes saknades utredning om värdet af de nuvarande läroverkstomterna med därå uppförda byggnader. Under förutsättning emellertid att värdet å den del af sistberörda fastighet, som icke redan tillhörde Kalmar stad, efter tillförlitlig uppskattning ej öfverstege hvad af kostnaden för anskaffande af det nya läroverkshuset med tillhörande byggnader återstode efter afdrag af det belopp,

för hvilket Kalmar stad finge anses böra utan vederlag ansvara, hade kollegium icke något att erinra mot den nu begärda öfverlåtelsen.

Med anledning af hvad kammarkollegium sålunda anfört anbefalldes Kungl. Maj:ts befallningshafvande att från vederbörande infordra och med eget underdånigt utlåtande till Kungl. Maj:t öfverlämna tillförlitlig utredning om värdet af de i ärendet omförmälda nuvarande läroverkstomterna samt af de å dem uppförda byggnaderna.

Till följd häraf har Kungl. Maj:ts befallningshafvande med eget underdånigt utlåtande den 30 oktober 1909 till Kungl. Maj:t öfverlämnat, utom andra handlingar, ett af tillkallade besiktningsmän afgifvet utlåtande rörande värdet af ifrågavarande tomter med därå uppförda byggnader, äfvensom yttranden i samma afseende från drätselkammaren och magistraten i Kalmar.

I nämnda besiktningsutlåtande har anförts hufvudsakligen följande: Ifrågavarande tomter, som utgjordes af tomterna n:ris 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334 och halfva tomten n:r 335 i Kalmar stads norra kvarter, innefattade enligt ett af stadens byggnadschef utfärdadt bevis en sammanlagd areal af 29,660 kvadratfot eller 2,614,7 kvadratmeter. Tomterna vore jämte därå uppförda byggnader enligt stadens taxeringslängd öfver fastigheter, för hvilka bevillning ej erlägges, taxerade till 150,000 kronor, och enligt af rektor anskaffad upplysning vore samtliga byggnaderna i städernas allmänna brandstodsbolag försäkrade för tillhoppa 155,000 kronor. Enligt af de särskilda kommitterade verkställd utredning syntes hela tomten n:r 329 vara Kalmar stad tillhörig, men då denna tomt till allra största delen vore bebyggd med läroverket tillhöriga hus, hade värderingen äfven omfattat denna tomt.

Å tomterna vore uppförda följande byggnader:

1:o) *Läroverksbyggnad*, 35 meter lång och 15 meter bred, belägen i hörnet af Norra Långgatan och Östra Sjögatan samt uppförd af tegel i tre våningar med tak af svartplåt. Byggnadens yttre syntes vara i tämligen godt skick. Dess inre innehölle en större samlingsal och flera lärosalar. Trappan från första till andra våningen vore af sten, öfriga trappor af trä. Såväl dessa trappor som samtliga golfven i rum och korridorer vore i högsta grad slitna. Eldstäderna i samtliga lokaler bestode af äldre kakelugnar. Rummen upplystes med gas. Ventilationssystemet vore dåligt. Såsom allmänt omdöme gällde, att lokalerna inomhus befunde sig i sådant stånd, att genomgripande reparationer erfordrades för att försätta desamma i fullt tillfredsställande skick. Byggnaden vore uppförd å ungefär hälften af tomterna n:ris 332, 333 och 334. Öfriga hälften af sistnämnda tomter, hela n:r 331 och ungefär hälften af n:r 330 användes till lekplan;

2:o) *vedbod*, uppförd å halfva tomten n:r 335, af sten, med tak af plåt, 15 meter lång och 6 meter bred;

3:o) *afträde*, uppfördt å n:ris 334 och 335, af tegel med plåttak, 12 meter långt och 10 meter bredt;

4:o) *läroverksbyggnad*, upptagande ungefär halfva tomten n:r 330, största delen af n:r 329 och cirka tredjedelen af n:r 328 gränsar mot n:r 330 med 29,69 meter, mot Norra Långgatan med 24,64 meter och mot n:r 328 med 14 meter. Byggnaden, som innehölle gymnastiksal, bibliotek, vaktmästarbostad och flera lärosalar, vore uppförd af tegel i tre våningar med tak af svartplåt. De inre trapporna vore af sten i tämligen godt stånd. Rörande golf, eldstäder m. m. gällde i hufvudsak hvad här ofvan yttrats i dessa hänseenden rörande byggnaden n:r 1;

5:o) *uthus* af trä med tak af tegel, beläget å tomten n:r 328, befunne sig i förfallett skick.

Vid värderingen af tomter hade värderingsmännen ansett sig böra taga hänsyn, förutom till det skick, hvaruti byggnaderna för närvarande befunne sig, jämväl till tomters och byggnaders mer eller mindre fördelaktiga läge. Tomterna n:ris 332, 333, 334 och 335, som läge i omedelbar närhet af stadens stortorg, hade åsatts ett värde af 23 kronor per kvadratmeter eller sålunda för en sammanlagd areal af 1,221,9 kvadratmeter

..... kronor 28,103: 70	
öfriga tomter, hvilkas läge vore mindre fördelaktigt, hade värderats till 17 kronor per kvadratmeter eller sålunda för en areal af sammanlagdt 1,392,8 kvadratmeter till	» 23,677: 60

Summa tomtvärde kronor 51,781: 30

Byggnaderna ansåges böra värderas sålunda:

byggnaden n:r 1	kronor 81,000: —
» 2	» 900: —
» 3	» 1,200: —
» 4	» 67,000: —
» 5	» 100: —
summa byggnadernas värde	» 150,200: —

Summa totalvärde kronor 201,981: 30

Vid värderingsmännens utlåtande var fogadt det däri omförmälta arealbevis, hvaraf inhämtades, att tomterna enligt beskrifningen till stadsplanen för Kvarnholmen hade följande yttinnehåll, nämligen

tomten n:r	328	—	3,950	kvadratfot eller	348,2	kvadratmeter
»	»	329	—	3,950	»	»
»	»	330	—	3,950	»	»
»	»	331	—	3,950	»	»
»	»	332	—	3,960	»	»
»	»	333	—	3,960	»	»
»	»	334	—	3,960	»	»
halfva	»	»	335	—	1,980	»

Drätselkammaren har vid sitt yttrande fogat taxeringsbevis och brandförsäkringsbevis angående läroverksfastigheten, af hvilka handlingar framgår, att fastighetens taxeringsvärde år 1908 var 150,000 kronor samt att byggnaderna i städernas allmänna brandstodsbolag äro brandförsäkrade för 155,000 kronor.

Enligt af drätselkammaren tillika lämnad uppgift utgjorde antalet lärjungar vid läroverket i Kalmar år 1835 i lärdomsskolan 66, i apologistskolan 42 och i gymnasiet 40 eller tillhopa 148.

Drätselkammaren har yttrat, att af den sålunda förebragta utredningen syntes framgå, att äfven om, såsom kammarkollegium velat antaga, staden hade skyldighet att deltaga i kostnaden för nytt läroverkshus till så stor del, som belöpte på den forna apologistskolan — ett förhållande som från stadens sida dock ingalunda torde kunna godkännas — värdet af nuvarande läroverksfastigheten understege kostnaden för nytt läroverkshus, jämväl om sistnämnda kostnad minskades med det belopp, för hvilket Kalmar stad kunde anses böra utan vederlag ansvara.

Magistraten har såsom tillförlitlig vitsordat den verkställda utredningen om värdet af nuvarande läroverkstomterna i Kalmar, samt af de å dem uppförda byggnader. Ej heller Kungl. Maj:ts befallningshafvande har haft något att erinra i afseende å de värden, som blifvit tomterna och byggnaderna åsatta.

I härefter infordradt, den 7 februari 1910 afgifvet underdånigt yttrande har statskontoret förklarat, att då genom den af Kungl. Maj:ts befallningshafvande förebragta utredning om värdet af nuvarande läroverkstomterna jämte å dem uppförda byggnader syntes vara ådagalagdt, att värdet å den del af fastigheten, som icke redan tillhörde Kalmar stad, understege hvad af kostnaden för anskaffande af det nya läroverkshuset med tillhörande byggnader återstode efter afdrag af det belopp, för hvilket Kalmar stad kunde anses böra utan vederlag ansvara, hade statskontoret

icke något att erinra mot att den begärda öfverlåtelsen beviljades på sätt öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk hemställt.

Slutligen har justitiekanslersämbetet, till följd af nådig remiss, den 18 mars 1910 i ärendet afgifvit underdånigt utlåtande, däri anförts följande: Ämbetet hade vid handlingarnas granskning icke funnit något att erinra mot att den del af ifrågavarande fastighet, som icke redan tillhörde Kalmar stad, öfverlättes till staden med äganderätt; dock syntes såsom villkor härför böra föreskrifvas, att staden skulle till domkapitlet aflämna skriftlig förbindelse att enligt ritning, som blifvit i vederbörlig ordning fastställd, inom viss bestämd tid uppföra ny, tidsenlig byggnad för högre allmänna läroverket i Kalmar äfvensom att för framtiden kostnadsfritt tillhandahålla fullgodt läroverkshus med gymnastiksal och lekplan. Det syntes böra uppdragas åt domkapitlet att, sedan förbindelsen aflämnats samt det nya läroverkshuset till läroverket öfverlämnats, till staden utfärda öfverlåtelsehandling å ifrågavarande fastighetsdel.

I ärendet synes vara ostridigt, att de af högre allmänna läroverket i Kalmar för närvarande disponerade lokalerna äro för sitt ändamål olämpliga. Då det därjämte af hvad i ärendet förekommit synes framgå, såväl att den nuvarande läroverksbyggnaden icke kan försättas i ett för läroverkets behof tillfredsställande skick som ock att den tomt, hvarå byggnaden är uppförd, icke lämnar tillräckligt utrymme för ett nytt läroverkshus med hvad därtill hörer, torde det vara nödvändigt, att ny byggnad för läroverket uppföres på annan plats. Kalmar stad har nu, såsom nämnts, förklarat sig villig att på antydt sätt bereda läroverket nya och tillfredsställande lokaler under villkor att den del af nuvarande läroverkstomten, som icke redan tillhör staden, jämte de å läroverkstomten uppförda byggnader med äganderätt öfverlämnas till staden. Med hänsyn till hvad upplyst blifvit angående såväl värdet af de olika tomtdelarna med därå uppförda byggnader som äfven kostnaderna för uppförande af nytt läroverkshus finner jag sagda villkor vara med billighet öfverensstämmande.

Jag ansluter mig till hvad justitiekanslersämbetet i ämnet föreslagit med det tillägg, att staden synes mig böra uttryckligen åtaga sig jämväl att förse rektor med bostad eller hyresersättning. Hvad beträffar den tidpunkt, då den nya läroverksbyggnaden senast bör af stadsfullmäktige i färdigt skick tillhandahållas skolan, lär den böra förläggas inom de gränser, som angifvas af stadsfullmäktiges och öfverstyrelsens förslag i afseende härå. För min del skulle jag vilja ifrågasätta början af höstterminen 1917

såsom yttersta tidpunkt. Tidsbestämmelsen torde emellertid ej böra af Kungl. Maj:t bestämdt fastställas förrän efter det stadsfullmäktige fått tillfälle att i sammanhang med yttrande i anledning af de af justitiekanslersämbetet i öfrigt föreslagna villkor jämväl ånyo utlåta sig i fråga om bestämmande af nämnda tidpunkt.

På grund af hvad jag sålunda anført hemställer jag i underdånighet, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva,

att den del af den för högre allmänna läroverket i Kalmar nu använda och af tomterna n:ris 328, 329, 330, 331, 332, 333 och 334 samt halfva tomten n:r 335 i norra kvarteret af stadsdelen Kvarnholmen bestående fastigheten, hvilken icke redan tillhör Kalmar stad, må med äganderätt öfverlåtas till staden under villkor, att staden dessförinnan till domkapitlet i Kalmar aflämnar skriftlig förbindelse att enligt ritning, hvilken blifvit i vederbörlig ordning fastställd, inom tid, som af Kungl. Maj:t bestämmes, uppföra ny byggnad för högre allmänna läroverket i Kalmar äfvensom att för framtiden tillhandahålla fullgodt läroverkshus med gymnastiksal och lekplan samt bostad eller i behörig ordning bestämd hyresersättning åt rektor.»

Hvad föredragande departementschefen sålunda hemställt behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten på tillstyrkan af statsrådets öfriga ledamöter i nåder bifalla; och skulle nådig proposition aflåtas till Riksdagen af den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ernst Törnell.